

4a. Jane Sandberg: Hvorfor deltager kunstnere ikke mere i debatten?

Debatindlægget er fra Politiken den 29. juli 2021.

Jane Sandberg (f. 1966), dansk museumsinspektør.

Hvorfor ser vi så sjældent udøvende kunstnere løfte deres røst i samfundsdebatten? Det er et spørgsmål, som mange rejser ikke mindst i en tid, hvor vi har været afskåret fra det direkte møde med kunsten og kulturen i lange perioder det for-gangne corona-år.

⁵ Selv har jeg oplevet den stigende interesse for spørgsmålet fra forskellige kanter.

Bare inden for de seneste måneder har jeg haft fornøjelsen af både at tale til en stor public-service stations kulturafdeling om, hvad jeg mener er mangler i dækningen af kunst og kultur, jeg er blevet interviewet til en undersøgelse, som Kulturministeriet åbenbart er i gang med at lave om emnet, og for nogle uger siden deltog jeg i paneldebat på et udstillingssted om netop dette.

Når det overhovedet er interessant at diskutere, så bunder det nok i et paradoks.

Nemlig det, at kunst og kultur fylder i danskernes hverdag, men er stort set fraværende i vores mediebarne samtale om samfund. Et andet paradoks er, at kunst og kultur vel egentlig er det stofområde, som får flest spaltmillimeter i aviserne.

¹⁵ I denne avis endda med sin helt egen sektion. Det er vist mere end selv sport og erhverv kan præstere. Men de mange spalter til trods, så er dækningen af kunst og kultur anderledes end så meget andet journalistik, og den afstedkommer sjældent de store debatter. Der er tale om foramtaler, anmeldelser og store interviews forud

²⁰ for f.eks. udgivelser af romaner eller en teaterpremiere. Men selvom vi har en omfattende dækning af kunst og kultur, kommer kunstnere stort set aldrig til orde, når vi diskuterer byggestenene til vores samfundsudvikling, og det hører til sjældenhederne, at en historie fra kunsten og kulturens verden sætter ild i den brede samfundsdebat. Egentlig besynderligt al den stund, at

²⁵ netop kunstnere jo hele tiden tager livtag med samfundsproblematikker, når de skaber deres kunst. Hvad enten der er tale om skønlitteratur, teater, musik, dans eller billedkunst.

Spørgsmålet er, om vi går glip af noget ved, at udøvende kunstnere og andre fra kulturens verden er fraværende i vores samfundsdebat.

³⁰ Det nemme svar er naturligvis ja. Lidt ligesom når vi taler om, at vi går glip af perspektiver, når et køn er underrepræsenteret i forskellige brancher, f.eks. når så få kvinder vælger at arbejde i tech-verdenen.

Når vi ikke indretter os mangfoldigt og er opmærksomme på, at blinde vinkler skal afdækkes, misser vi udviklingspotentialer og muligheder. (...)

³⁵ Hvis man abonnerer på tanken om, at vi som samfund går glip af noget vigtigt ved, at vi ikke giver kunsten og kulturen en stemme i vores samtaler om samfund, så er der (...) fem flanker¹, hvor der kan sættes ind.

Medierne kunne arbejde anderledes med inddragelse af kunstens og kulturens

¹ *flanker*: steder.

perspektiver. Når vi diskuterer f.eks. sundhedsudspil, infrastruktur, integration
40 eller folkeskolen, kunne medierne udarbejde kildelister over kunstnere, som i
deres værker har forholdt sig til disse problematikker.

I lighed med eksperter på de respektive områder, kunne det være forfriskende,
at sådanne stemmer blev inviteret med helt på linje med en sundhedsøkonom, der
ved noget om, hvad det betyder for økonomien, når vi bygger klogt i sundhedsvæ-
45 senet.

Hvorfor ikke også høre en arkitekt eller en billedkunstner om, hvad det betyder
for mennesker, at vi – når vi bygger f.eks. supersygehuse – husker, at vi er menne-
sker, med længsler og drømme – også når vi er indlagt på et supersygehus.

Hvad skal der til for, at indlæggelsen bliver til at holde ud? Er det en sansehøve,
50 er det lysindfald på sengestuen, eller er det noget så simpelt som plads til pårørende,
som også har betydning for vores heling?

Kobler man de kunstneriske perspektiver med økonomens analyseevne, ville
man sikkert kunne opnå indsigter, som er langt mere interessante og måske også
ligefrem besparende. Og så bør medierne undlade at caste diverse programmer
55 med kunstnere, hvis eneste kvalifikation er, at de sikkert kan sige et eller andet
vanvittigt vildt. Det gavner ingen – heller ikke de kunstnere, der siger ja tak – at
indtage en så præprogrammeret position.

Politikerne kunne med fordel inddrage referencer hentet i f.eks. film, litteratur
eller billedkunst og bruge dem i deres politiske argumentation.

60 Vi har med den Oscar-vindende film *Druk*² set, hvordan det kan lade sig gøre
at få skabt en vigtig og bred samtale om både alkoholkultur og livskvalitet.

Vi har også oplevet, hvordan Morten Papes³ fremragende roman *Planen*, Yahya
Hassans⁴ poesi eller Sara Omars⁵ romaner har været i stand til at få os til at tale
om parallelsamfund med langt flere facetter, end hvis vi blot havde talt med
65 udgangspunkt i ghettolister og forfejlede integrationsprojekter. Kunstens evne til
at forbinde uforbundne liv gennem empati og indsigt står og slår stærkere end
nogen statistik eller forskningsrapport, fordi den skaber identifikation og forståelse.

Kunstnerne selv har selvfølgelig også en opgave foran sig. Mest til at sige ja,
70 når de bliver spurgt, og nej, hvis settingen er, at de blot skal være med for at skabe
lidt hurlumhej i bedste sendetid. Og kunstnere skal indse, at det ikke altid er nok
blot at stille sine synspunkter til rådighed gennem deres værker. Nogle gange
bidrager det væsentligt, hvis de træder op og ind i den efterfølgende debat. Ikke
med fakta og konkrete svar, men med refleksioner og spørgsmål.

75 Kunstens institutioner har også en rolle at spille. De bør i højere grad anskue
sig selv som fysiske rammer omkring nogle af de samtaler, som det er svært at
have andre steder.

Netop fordi f. eks. et museum med god formidling kan facilitere samtaler mel-
lem nogle af dem, som har svært ved at finde hinanden på fornuftige måder i
80 medierne.

² *Druk*: dansk film fra 2020, instrueret af Thomas Vinterberg.

³ *Morten Pape*: (f. 1986), dansk forfatter.

⁴ *Yahya Hassan*: (1995-2020), dansk forfatter.

⁵ *Sara Omar*: (f. 1986), dansk forfatter.

Som når Forsorgsmuseet i Svendborg sætter anbragte børns forhold til debat og understøtter dette arbejde gennem både udstillinger, omvisninger hvor guiden er en, som har oplevet problematikken på egen krop og indsamling af de anbragte børns historier, så deres fortællinger bliver en del af kulturarven – og dermed⁸⁵ bidrager til vores fælles historie.

Endelig har vi som borgere også et ansvar for at sikre, at kunstens og kulturens perspektiver kommer i spil. Simplethen ved at efterspørge dem.

Vi kan og bør insistere på, at ikke alt i vores samfund skal måles og vejes. For hvordan måler man empati, medmenneskelighed og samfundssind? Somme tider⁹⁰ er det, der flytter mest på vores måde at tænke og tale på, at vi sørger for at lade os udfordre. Skaber plads til undren og tanker.

Det er lige præcis det, kunsten og kulturen kan. Skabe tilpasse forstyrrelser i vores hoveder og hjælpe os til at se der, hvor vi ikke selv ville lede. Først da, vil vi være i stand til at tænke nyt og anderledes, og først når vi gør det, vil vi kunne⁹⁵ flytte på fastgroede opfattelser og ændre i vores systemer.

4b. Berlingske: Blander kunstnere sig nok i samfundsdebatten?

De tre indlæg er fra Berlingske den 1. december 2017. Avisens skribent Bent Blüdnikow har spurgt en række kulturprofiler om deres syn på, om kunstnere bør deltage mere i samfundsdebatten.

Mette Leonard Høeg (f. 1985), litteraturforsker og anmelder

»Det ville være godt, hvis flere kvalificerede, idealistiske, kritiske og/eller visionære borgere blandede sig i debatten – inkl. de kunstnere, der besidder disse kvaliteter – for der er brug for en diskussion af, hvad vi vil med samfundet. Den nationale identifikation er ikke ligeså stærk hos kunstnere i dag som engang. En af årsagerne er, at der hersker denne etiske renhedskultur i de kulturelle og kunstneriske områder, hvor kunstnere forsøger for alt i verden at holde sig moralsk rene og ikke smudse sig til, og derfor kan de ikke involvere sig fuldt i det nationale projekt med alle dets etisk problematiske og udfordrende problemstillinger – militære indsatser, olie i Nordsøen osv. Der er jo nogle, der blander sig, men det er oftest med forudsigelige og udpræget visionsforladte pointer, hvis primære formål man formemmer er karrieremæssig positionering. Kunstnere er generelt mere netværks-, karriere- og identitetsfokuserede i dag – mere interesserede i deres egen overlevelse og komfort, mindre engagerede i større, visionære projekter for samfundet og for fremtiden. Det er ikke så underligt, når deres filosofiske og ideologiske kontekst er så visionsforladt og sortsynet, som det er tilfældet i dag. Der er i dag ikke nogen, der rigtigt tager ansvar for at udvikle visioner for fremtiden.«

Frederik Stjernfelt (f. 1957), professor og samfundsdebattør

»Måske er det rigtigt, at færre kunstnere i dag samtidig er debattører. Lasse Horne Kjældgaards¹ nylige disputats peger på, hvor aktive forfattere på begge politiske fløje var i de tidlige debatter om velfærdsstaten i 1950-60'erne – Stangerup, Rifbjerg, Bodelsen, Lembourn², osv. De var uden tvivl med til at kvalificere debatten dengang. Men der er noget lidt mærkeligt ved fordringen om at bestemte samfundsgrupper altid skal deltage i debatten. Nogle generationer af kunstnere er meget politisk interesserede, andre er ikke. Det samme gælder individuelle kunstnere – nogle har den interesse og kompetence, andre har ikke. Og det er ikke nødvendigvis givet, at en stor kunstner har noget at bidrage med i den politiske debat. Man kan let finde eksempler på geniale kunstnere, der har været dilettanter³ på det politiske felt, ingen nævnt, ingen glemt.«

Mikael Jalving (f. 1968), forfatter og samfundsdebattør

(...) Det er netop en stor lise⁴, at de større byers kulturpinger⁵ klapper mere og mere i, for der hersker i kulturlivet en forbløffende uvidenhed om stort set alt,

¹ Lasse Horne Kjældgaard: (f. 1974), dr. phil. og professor i dansk litteratur.

² Stangerup, Rifbjerg, Bodelsen, Lembourn: danske forfattere, hhv. Henrik Stangerup (1937-1998), Klaus Rifbjerg (1931-2015), Anders Bodelsen (1937-2021) og Hans Jørgen Lembourn (1923-1997).

³ dilettanter: amatører.

⁴ lise: velsignelse.

⁵ kulturpinger: nedsættende betegnelse for toneangivende personer i kulturlivet.

hvad der har med den sociale virkelighed at gøre, ligesom det såkaldte kulturlivs historiske dannelse typisk kan ligge på ryggen af et frimærke til 8 kr. Når kultur-
35 folk udtaler sig, kan man være så godt som sikker på, at det er fordomme, der taler – eller også er det bare sladder fra Politiken eller Danmarks Radio. Egentlig viden, statistik, demografiske oplysninger eller andre irrelevante kendsgerninger spiller sjældent ind. Læg mærke til, at når de fine taler, handler det næsten altid om dem selv, om hvor gode de synes, de er.

40 Den store danske samtidsroman udgives ikke af Gyldendal⁶, men af Danmarks Statistik og hedder »Indvandrere i Danmark 2017«. Det er en gyser, kan jeg godt oplyse. Desuden skræmmer sporene. I de seneste mange generationer har kunstnere ligget markant til venstre, nogle af dem endda sympatiseret med kommunister, anarkister eller terrorister, og mange endte som aktivister for en helt anden sam-
45 fundsmodel end den vestlige og europæiske. Jeg vil tro, at det i en eller anden grad har fået vor tids Louisiana-menighed⁷ til at vende sig mere mod eksistentielle og spirituelle spørgsmål. (...)

Lad os da hellere få stemmer frem, som har jord under neglene, og som ved, hvad der rører sig derude: landmænd, virksomheder, selvstændige, sygeplejersker,
50 politifolk, skolelærere, danskere, der lever i indvandrerghettoer, grænsevagter, folk med nye ideer og opfindelser. Flere kunstnere? Næ tak, dem har vi hørt.«

⁶ *Gyldendal*: Danmarks største forlag.

⁷ *Lousiana-menighed*: nedsættende betegnelse for personer, der hjemmefra besøger kunstmuseet Louisiana eller lignende kulturinstitutioner.